

ACCIÓ

DEL CENTRE AUTONOMISTA DE
DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA
INDÚSTRIA

FUNDAT L'ANY 1903

Número Commemoratiu
del 6 d'Octubre de 1934

Barcelona, Octubre de 2001

ACCIÓ

DEL CENTRE AUTONOMISTA
DE DEPENDENTS DEL COMERÇ
I DE LA INDÚSTRIA

Rambla de Santa Mònica, 10
Tel. 93.304.68.08
Fax 93.430.68.12
08002 Barcelona

EDITORIAL

EL SIS D'OCTUBRE DE 1934

Volem que aquestes ratlles serveixin d'homenatge als defensors de la proclamació de l'Estat Català, que féu el President Lluís Companys, el sis d'octubre de 1934.

Vint-i-set afiliats del CADCI es feren forts a la nostra seu social. A les onze de la nit començaren a disparar els canons de l'exèrcit, a dos quarts d'una morí Jaume Compte, dirigent del Partit Català Proletari i membre fundador d'Estat Català - partit creat el 18 de Juliol de 1922 als locals del CADCI i sota els auspicis de Francesc Macià -. Hores més tard moriren els seus companys Manuel González Alba i Amadeu Bardina. A dos quarts de dues de la matinada la resta de defensors fugiren per les teulades per tal de no ésser empresonats.

Aquest suplement és per reviure aquells esdeveniments i fer-ne així una reflexió i interpretació des d'una òptica nacional.

Passaren tres anys vibrants pel país; la gent es transformà després d'aquell catorze; la voluntat de saber, de perfeccionar-se en tot, de recobrar la puresa de l'idioma, lliurant-la de barbarismes, d'apropar el poble al diccionari, l'interès per la feina ben feta. Tot es redreçava. És ben cert que hi hagué moments de certa dificultat, com aquell deu d'agost, però res no presagiava cap desastre.

El primer sotrac, però, s'esdevingué un matí; encara estava acotxat quan sentí que una veïna deïa a la seva mare, d'eixida a eixida: - Ho sap, Sra. Carme?, el President ha capitulat -. Aquestes paraules l'aclaparen, n'entengué tot el seu significat, sentí com si el llit l'engolís. No era d'esperar que tota l'eufòria de la vetlla anterior s'hagués esfondrat. Com era possible que amb tanta adhesió, tanta bandera, tanta confiança en el dret i la raó haguessin bastat unes poques hores de nit per escapar tantes esperances? De nou en l'ambient tornava l'angoixa i la incertesa de les passes enrera. Tres anys d'esforços col·lectius quedaven diluïts; caldria començar de nou. Aquella unitat, però, del ja llunyà dia d'abril no es recuperaria; cadascú trià el camí que més convingué a les seves ambicions; això enfrontava les persones; tot esdevingué discutible. Algú havia dit: ai dels vençuts! Sí, aquella voluntat de tres anys enrere havia estat vençuda, tothom en podia fer estelles. Hom creia bé que el President havia seguit el camí més digne, avui encara aprovava que, de vegades, a les ofenses convé dir prou, malgrat que el futur sigui incert, però segurament la dignitat ja era cosa d'altre temps. El món havia emprès altres camins. Al nostre entorn Europa havia sofert la seva primera Gran Guerra i les guerres duen la destrucció, i la pau que les segueix, bé que reforça el progrés, deixa les societats marcades per l'esgotadora lluita, i alguna cosa endureix la vida col·lectiva.

El xicot tornava a descobrir que tenia una Pàtria, però ara, a més, sabia que aquesta era dissortada.

Entretant calia tornar al col·legi, matar-hi els dies, complir els horaris i perfeccionar, almenys, el joc d'escacs.

Lluís Urpinell del llibre *Apunts d'una vivència editorial* Llop (Barcelona), 1995

HEM VOLGUT REPRODUIR L'OPUSCLE QUE AMB EL TÍTOL DE *EN MEMÒRIA DE MANUEL GONZÀLEZ I ALBA* S'EDITÀ A BARCELONA EL MARÇ DE 1936 PER UN GRUP D'AMICS DE M. G. ALBA A PROFIT DE LA SEVA VÍDUA I FILLS. SE'N FEU UNA EDICIÓ FACSIMIL PER LLETRA VIVA LLIBRES A BARCELONA EL 1978.

NOTES BIOGRÀFIQUES

Lluís Aymami i Baudina

Manuel G. Alba, era un home desconegut per les grans masses. Era un patriota anònim cent per cent. El recordem d'haver-lo vist algunes vegades al Cafè de la Rambla, on sempre arribava amb uns quants llibres sota el braç, amb posat tímid i amb uns ulls brillants darrera els vidres. Parlava poc perquè no parlava mai perquè sí. Els amics l'estimaven i el respectaven.

Fill de pare andalús i de mare catalana, Manuel G. Alba tenia trenta-vuit anys quan va caure per sempre més.

Havia nascut a Valls. La Gran Guerra l'atrapà a Marsella, on cursava els estudis de perit químic, que hagué d'interrompre. En tornar a Catalunya se sentí endut per un sentiment nacionalista abrandat. Durant la dictadura fou un dels primers conspiradors que es reunien a la Llibreria Italiana, amb Sandiumenge i altres amics. Fundà un periòdic clandestí – de caràcter nacionalista – que es titulava *La Cadena*. Fou element d'enllaç entre els exiliats de França i els catalans d'ací. La nit de l'intent conegut amb el nom de Prats de Molló fou detingut al seu domicili, juntament amb dos familiars seus, per haver estat interceptat un telegrama comprometedor en el qual se li anunciava la imminència del cop. Estigué en aquella ocasió trenta dies incomunicat i després es passà dos mesos a la Presó Model de Madrid. Militant sempre de partits catalanistes, ingressà al Bloc Obrer i Camperol per creure que aquells no responien exactament als seus sentiments. Ingressà després al Partit Català Proletari. Alba era un xicot inquiet. En tots els moments de perill, sabé acudir al lloc que li assenyalaren. Llavors de l'intent de Galan i Garcia Hernández, Alba anà al Prat – amb la gent de Jaume Compte – per col·laborar a l'intent.

Manuel G. Alba era home d'una gran cultura. Era, però per damunt de tot, un nacionalista convençut, i tot – intel·ligència, treball i, darrerament, la vida – ho posava al servei de Catalunya. Durant una bona temporada es dedicà a editar. Les edicions *Arc de Barà* – biblioteca d'un gran interès polític i social –, foren obra seva. Fundà en la seva dèria de catalanitzar-ho tot – la primera Guia Catalana de Ferrocarrils. Era, amb relació a l'idioma, un gran erudit, i Mestre Fabra el considerava com el millor alumne, a l'extrem que – Alba tenia els títols de mestre i de perit químic, aquest darrer obtingut a Terrassa – li havia confiat els cursos superiors de català a l'associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i no hauria trigat a tenir una càtedra a la Universitat, car en les oposicions de professors de la Generalitat aconseguí el número u. La mort l'atrapà en plena confecció d'un Diccionari de barbarismes catalans que feia per ordre de Pompeu Fabra.

La vida d'Alba fou exemplar en tots els aspectes. Se cita d'ell, com a exemple, que, molt jove encara – era abans de la dictadura – havia fet testament deixant tot el que pogués tenir a l'hora de la mort, a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, per a la fundació d'institucions culturals.

Darrera l'ideal – no pas darrera la política, perquè Alba no fou mai polític- va perdre una part de la seva salut i els béns materials que posseïa.

Era casat. Estimava la seva muller i els quatre fillets amb veritable passió. Més d'una vegada havia dit, però, que en el moment precís que el cridessin estava disposat a morir per Catalunya. Només ella – deia referint-se a Catalunya – podrà arrancar-me dels vostres braços.

El dia sis d'octubre sortí de casa seva a les tres de la tarda. Sabé que Jaume Compte i els seus amics eren al Centre de Dependents, i Alba, que sempre havia sentit un gran afecte per Compte, se n'hi anà. Hi passà tota la tarda. A les nou del vespre, davant el caire que prenien els fets, donà un cop de telèfon a la seva muller.

- Ja pots estar contenta, que tot anirà bé. Estem esperant els veïns del davant, si surten, veurem que passarà.

La seva muller li digué alguna cosa, alarmada. Ell respongué:

- El meu lloc és ací baix. Tu t'has de quedar a casa amb els nens.

Havent-li ella demanat que més tard tornés a telefonar, ell va exclamar:

- D'aquí endavant ja no hi ha res segur. És qüestió de tirar dret i procurar que no et toquin ... Fes bé de petons als nens. Adéu, adéu.

Aquesta fou la darrera conversa que Alba tingué amb la seva muller. Poques hores després queia mortalment ferit, lluitant pel seu ideal de tota la vida. El seu sofriment no tingué límits. En tot moment, però, s'esforçà a aparentar serenitat i resignació. Preguntava per Compte amb insistència, com si la vida del seu amic i company el preocupés més que la seva. Morí després d'una agonia lenta i exemplar, sense saber que Compte era mort, i amb la il·lusió que l'hora de la victòria s'acostava.

Pompeu Fabra, el seu mestre, comentà així la mort del deixeble predilecte:

- Si ell hagués pogut triar-se la mort, hauria triat aquesta...

Evidentment, Alba va morir com ell volia.

Interior de l'edifici del CADCI després de la tràgica nit

EL CIUTADÀ

Joan Sales i Vallès

Ple d'aquell sobri orgull que dóna la consciència de posseir una part de la sobirania col·lectiva, Alba visqué atent i sensible a les més àrdues realitats dels nostres temps. Fou un *ciutadà*, en una època i un país on dissortadament els veritables ciutadans són l'excepció; no fou mai un *polític*, en el sentit corrent, gairebé desagradable d'aquesta paraula tan malmenada.

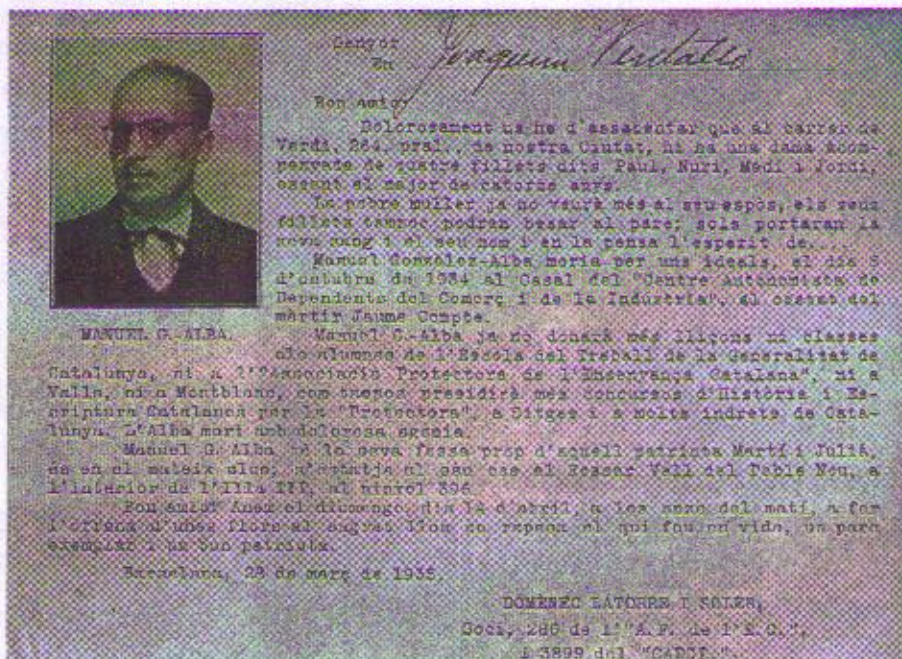
Home dotat d'un esperit aristocràtic, sentia d'una manera molt exigent les més imperioses i refinades necessitats intel·lectuals. La seva inquietud el duia a interessar-se per tot; el mateix neguit espiritual que el dugué en els darrers anys de la seva vida a estudiar l'àrab i projectar llargs viatges a l'Orient islàmic, el movia a interessar-se pels problemes de les grans masses empobrides i incultes d'Europa que li inspiraven una profunda pietat.

Fou un aristòcrata per la suprema elegància de la seva mort, com ho havia estat igualment en tots els detalls de la seva vida: tots els qui hem estat alguna vegada a casa seva, coneixem aquella agradable suggestió de bell interior catalanesc, aquella espiritual intimitat que havia format el seu ambient...

Si a Catalunya hi ha hagut marxistes, ha estat en gran part gràcies a les seves "*Edicions de l'Arc de Barà*", que van donar a conèixer a la joventut catalana, en plena dictadura, el cèlebre "*Manifest Comunista*" del 1848 i altres obres fonamentals d'aquella ideologia. Però ell, íntimament, conservà sempre enfront del marxisme una mera actitud de curiositat intel·lectual matisada de simpatia. Els joves marxistes catalans trobaren en ell un amic benèvol i comprensiu, un protector magnànim – car era en gran part gràcies a l'ajut de Manuel G. Alba que podien aparèixer "*Alta tensió*", "*Front*" i altres periòdics avui malauradament extingits – però no un correligionari ortodox. Potser hauria llançat més totalment a aquestes idees de no ésser llur contingut materialista que no acabava d'adir-se amb les seves personals tendències. Perquè el seu esperit era fonamentalment religiós, en el més vast sentit d'aquesta noble paraula, per bé que no tingués res de comú amb els nostres fariseus, la pretesa *religiositat* dels quals no passa d'ésser un plebeu conjunt d'idees banals i materialitzades. Tot era en ell profund i personal; auster en els seus costums, molt exigent amb ell mateix, mai no pronuncià el més petit blasme contra les febleses dels altres. I estava tant per damunt de les petites rancúnies i les mesquines divisions, que va donar un bell exemple – potser no prou compres de tothom – adherint-se a la vegada a tots els partits polítics que portessin l'empremta del doble ideal: la Nació i la Justícia.

Aquesta magnífica independència del seu esperit, deslligat així de tot dogma, era compensada per la disciplina de la seva vida – d'aquesta vida que s'ha manifestat, sobretot, morint. La seva íntima mentalitat aristocràtica el duia a malfiar-se de tot el que fos còmoda improvisació o simplisme barroer. Ell veia el camí del nostre Futur com una costa aspríssima que cal pujar, i defugia les dreceres de tots els fàcils separatismes que no menen sinó a la desintegració i al raquitisme territorial i espiritual. Somiava una Catalunya, per damunt de tot, gran. Assenyalava als pessimistes els grans camins que ens han de dur als pobles germans, i els infonia la seva fe en la futura unitat, d'aquests antiga Terra esbocinada. I la força integradora capaç de realitzar el miracle de la resurrecció en tants de pobles somorts com ens volten al Nord i a Llevant, a Migdia i a Ponent, ell, la veia en aquestes masses populars plenes de vida i de vagues aspiracions ideals que agiten la nostra època, a ratxades, com una tramuntana. Ell en el seu interior, creia equivocades certes

actituds, poc madurs certs preparatius; però les ordres del seu Govern foren sagrades per a ell, i obeí sense perdre temps a discutir-les. Quin exemple magnífic d'humilitat i de disciplina, el d'aquest home, morint en compliment d'una consigna que íntimament creia inhàbil, quin exemple per a aquest poble nostre, tan bo, però tan anàrquic!

Domènec La Torre, en una nota necrològica, fa una breu biografia de M. G. Alba. Quatre anys més tard ell també moriria afusellat per l'exèrcit espanyol. La nota diu:

"Senyor en Joaquim Ventalló

Bon amic;

Dolorosament us he d'assabentar que al carrer de Verdi, 264, pral. de la nostra ciutat, hi ha una dama acompanyada de quatre fillets dits Paul, Nuri, Medi i Jordi, essent el major de catorze anys.

La pobra muller ja no veurà més al seu espòs, els seus fillets tampoc podran besar al pare; sols portaran la seva sang i el seu nom i en la pensa l'esperit de...

Manuel González Alba moria per uns ideals, el dia 6 d'octubre de 1934 al Casal del "Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria", al costat del màrtir Jaume Compte.

Manuel González Alba ja no donarà més lliçons ni classes als alumnes de l'Escola de Treball de la Generalitat de Catalunya, ni a l' "Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana", ni a Valls, ni a Montblanc, com tampoc presidirà més cursos d'Història i Escripura Catalanes per la "Protectora", a Sitges i a molts indrets de Catalunya. L'Alba morí amb dolorosa agonia.

Manuel G. Alba té la seva fossa prop d'aquell patriota Martí i Julià, és en el mateix clos; s'estatja el seu cos al Fossar Vell del Poble Nou, a l'interior de l'illa III, al nínxol 396.

Bon amic: anem el diumenge 14 d'abril, a les onze del matí a fer l'ofrena d'un es flor al sagrat lloc on reposa el qui fou en vida, un pare exemplar i un bon patriota.

Barcelona, 28 de març de 1935

*Domènec La Torre i Soler
Soci 286 de l' "A.P. de l'E.C.",
i 3899 del "CADCI".*

Document extret del llibre:

«Manuel González Alba, una vida per la independència»
de Victor Castells.

L'HEROI

Jaume Miravittles i Navarra

Era una d'aquelles tardes grises de París; el sol, darrera la tènue cortina dels núvols, pintava d'un color groc de paper les cases centenàries de la gran vila. Jo passava pel Boulevard Saint-Germain camí dels "Deux Magots", el centre amable i perfumat de "chicorée" de la nostra eterna i inofensiva conspiració. De sobte – davant meu – i caminant a grans gambades vaig percebre la figura gegantina de Martí Vilanova, acompanyat d'un altre home, jove, alt també, colorat del sol, obert de front i de mirada. Martí Vilanova portava a sota el braç un paquet voluminós i pesant. El seu esguard reflectia una certa nerviositat. Vaig afegir-me al grup cautelosament.

- I doncs, Martí, què passa?

- Anem a casa teva – em digué – . És necessari que ens deixis guardar fins a les set de la tarda aquest paquet. L'amic que m'acompanya (te'l presento: Manuel Alba) se l'ha d'emportar a Barcelona...

Arribàrem a l'Hotel Majory de la *rue Monsieur Le Prince*, on llavors jo tenia la meua residència. Pujàrem l'escala – de fusta, com gairebé totes les de París. Se sentien grinyolar els esglaons sota el pes del Martí. La propietària de l'hotel mirà el paquet amb desconfiança: el seu volum i el seu aspecte estrany no li deien res de bo. Jo, rient, vaig dir-li:

- *C'est une mitrailleuse pour faire la guerre aux espagnols.*

Martí em féu callar gairebé d'una plantofada. Agafant-me per l'americana em féu entrar a la cambra:

- Animal!, perquè ho has de xerrar?

I mentre jo no sortia de la meua estranyesa, apareixia sobre el llit, una vegada esquinçats els diaris que l'embolicaven, l'esquelet brillant d'una autèntica metralladora!

Martí Vilanova donava sempre sorpreses per l'estil... Deu minuts després l'enginy de guerra desmuntat i embolicat en forma de paquet inofensiu, Manuel G. Alba baixava les escales del Majory Hotel, prenia un taxi i pujava, al Quai d'Orsay, al tren que havia de conduir-lo a Barcelona.

És així com vaig conèixer el gran desaparegut.

Tres anys després de la *tarda de la metralladora* – que és així com la tinc catalogada en els plecs del meu record – establia una sincera amistat amb Manuel G. Alba.

L'Alba, de fet, no ha estat mai un militant de partit, però sempre ha lluitat per la mateixa idea fonamental: la catalanització del poble, dels estaments proletaris – indiferents sovint a l'idealisme patriòtic. És així que vaig tenir relació amb ell. Durant els dies lluminosos del 14 d'Abril ens trobàvem junts al pati dels tarongers de la Generalitat, organitzant la milícia que havia de defensar les llibertats conquerides. Ens trobàrem dies més tard – dolorosament amargats – a la redacció de "L'Hora" demanant "ritme, ritme, ritme, armes, armes, armes". Ens trobàrem després, espectadors d'una apoteosi de la qual nosaltres havíem estat obrers anònims i ignorats.

Alba, però, continuava la seva missió. Publicava una biblioteca, "Les Edicions de l'Arc de Barà", on Rubió i Tuduri parlava de "Més enllà del separatisme", Carrasco i Formiguera explicava les incidències del pacte de San Sebastián, Jordi Arquer traduïa els clàssics russos dels problemes nacionals: Lenin, Stalin, Bukharin; on, finalment, Carner-Ribalta esbossava – magistralment – la vida de Francesc Macià.

Aquell home de la metralladora publicava, ara, una biblioteca que era – per la justesa dels seus objectius i per la precisió dels seus trets – una arma molt més segura...

Passà més temps i ja completament identificats, donàrem vida a “Front”, del qual jo era director i ell editor generós. El setmanari naixia en el moment de l'Estatut, passava al parlament d'Espanya. Férem la crítica violenta –però lúcida – de la seva gestació. Parlant del Tribunal de Granties, digueren que “La seva primera sentència seria empresonar Macià i Gasol” (érem l'any 1932, en plena apoteosi republicana). Proclamàrem a grans crits que les llibertats catalanes eren incompatibles amb un règim de reacció social i que – per tant – calia lligar el problema de Catalunya a la política general d'esquerres.

Durant la publicació de “Front” tingué lloc el complot Sanjurjo i encara recordo l'article vibrant que escriví Alba contra el general traïdor. El setmanari – però – tenia una vida econòmica migrada. Alba – amb quatre fills i amb migrats recursos – cobria tanmateix el dèficit, dèficit que aviat fou insostenible per a les nostres butxaques. El setmanari – després de batre's mig any com un lleó – plegà les ales. Pel front ample d'Alba passà l'ombra d'una tristesa...

Ja no el vaig veure més!

Tothom qui ha conegut Alba, que ha vist la freda resolució de les seves conviccions, ha comprès que el gran patriota va morir de la mort que li esqueia: silenciosa i heroica.

Era un d'aquests homes d'aparença humil – que portava a dins l'orgull indomtable de la seva consciència. L'èxit efímer el feia somriure. Ja sou capaços de morir?, devia pensar. Quina seguretat dóna a aquests esperits la confiança en ells mateixos!

Per això ell parlava de De Valera, de Macià, de Masaryck, de l'alcalde de Cork amb veu familiar. Ell sabia que cren de la seva mateixa fusta, i per pudor ni els admirava. Els considerava – simplement – homes. El que és propi dels temperaments heroics és aquesta discreció en les exaltacions entusiastes. Alba – en canvi – tenia una gran capacitat de menyspreu. De menyspreu silencios, gairebé imperceptible en el seu somriure que de seguida era indulgència.

Quan va morir, al peu del canó de les seves conviccions, quan va morir la seva mort terrible, dramàtica, vaig sentir dins meu les ungles de la desventura, i vaig recordar aquelles ratlles – dolorosament profètiques – que ell va escriure al pròleg del “Francesc Macià”, l'any 1931: “Formo part d'un sector que tot i romandre ara patriòticament silencios, no ha desertat del seu lloc d'honor i, constitueix la força irresistible amb què podrà comptar sempre Francesc Macià, mai que la *negra nuvolada immòbil* torni a planar damunt del cel de Catalunya”.

Catalans: qui ha dit que el 6 d'octubre no ha donat herois?

En voleu un de més conscient, de més humà, de més terriblement lúcid?

Catalans: la *negra nuvolada immòbil* descarregà les seves ires damunt Catalunya. Alba – fidel a la seva prometença – morí. Deixà una vidua i quatre fills. Permetrem que els núvols que ell volia esbargir embolcallin la vida dels seus infants?

Poble català, la sang d'Alba t'imposa un deure: els petits orfes han de trobar, en tu, el pare que els manca. Tot el poble de Catalunya ha d'envoltar-los dels seus consells i del seu ajut. Els quatre fills han de créixer sense que les dificultats materials de la vida els facin baixar el front. Les cendres d'Alba ja són a la nostra història nacional. Que els seus fills siguin els fills de Catalunya!

GOVERN DE LA GENERALITAT
DE CATALUNYA

Excm. senyor.

Com a President del Govern de Catalunya,
requereixo a V. E. perquè amb la força que comana
es posi a les meves ordres per a servir a la Republi-
ca Federal que acaba de proclamar.

Palau de la Generalitat, 6 d'octubre de: 934

Excm. senyor Domènec Batet, General de Catalunya.

Nota enviada a Domènec Batet per Lluís Companys un cop declarat l'Estat Català

L'HOME

Joaquim Xirau i Palau

Poques vegades he tingut una impressió de dolor tan agut com quan vaig rebre la notícia de la mort de M. G. Alba. I no és que fos un íntim amic meu ni una persona amb la qual hagués mantingut en la vida una relació de contacte permanent i constant. I, havia tractat personalment poc. No tenia una idea clara de les seves conviccions concretes ni dels matisos de la seva ideologia. Però la seva actitud, les seves maneres, el seu comportament, la seva persona en suma m'havien produït una profunda impressió.

Entre les diverses vegades que he tingut ocasió de veure'l – per la seva professió, per motius editorials, etc. – una ha deixat en mi un record inesborrable.

Jo donava un curs de Filosofia a l'Ateneu Politécnicum – al qual consagrava tots els meus entusiasmes –. Hi assistia un públic nombrosíssim i devot. I entre aquell public, poc a poc, gradualment, d'una manera insinuant i persistent, s'anava destacant una figura, un gest, una mirada. Una figura discreta i digna, un gest contingut i elegant, una mirada intel·ligent i plena d'espiritualitat. D'una manera gairebé imperceptible, la seva presència requeria la meua atenció i exercia damunt meu una atracció insospitada. Vaig tenir la impressió que davant meu hi havia un home ple de dignitat i de caracter.

La seva assistència assidua durant diversos anys va donar ocasió que entréssim en contacte personal. Algunes vegades sortíem plegats de l'Ateneu. Després el vaig veure en diverses ocasions esporàdiques... sempre vaig tenir la impressió que davant meu hi havia un esperit ple de decòrum. Reservat, digne, fervorós a la vegada contingut, la seva veu una mica tremolosa, revelava una dimensió de profunditat.

Per això en ésser requerit per a escriure aquestes ratlles m'ha semblat el més digne d'ell fer aquesta breu descripció del record inesborrable que en conservo.

Membres de la guàrdia Civil amb les armes incautades el 6 d'octubre

EL PATRIOTA

Ventura Gasol

Les coses dels vivents són com aquests: mutables. No és rar, malauradament, veure homes, ahir, símbols d'una afirmació i, avui, negació la més rotunda, de si mateixos. Germana de l'eternitat, només la mort eternitza tot el que toca. Per això de tots els fets que han de tenir una projecció a la Història, l'únic que compta són els moments que aquella detura. Així el cop d'un pèndol que marca la fi d'un ritme complet que, una vegada donat, ja no pot tornar enrere.

Home que aspirés a la immortalitat, mira de viure una vida tal, que la mort no pugui sorprendre't en cap moment que no en siguis digne, que els pobles, que ja naixen tots amb aquest instint de perpetuar-se, compten de la seva vida per les fites funeràries.

Un cop de pèndol d'aquells per a la vida de Catalunya? La nit del 6 d'octubre. De quin any? De tots els anys ja, de sempre.

Que ja no en vindrà cap més que no en sigui la commemoració. Només un fet major podria superar-lo: la consagració de la nostra independència. Que sinó, el reviuem cada any amb aquella frescor sempre nova que tenen les coses, un cop entrades ja per camins d'eternitat.

I com el reviuem? Per les fites funeràries també. De qui? Dels qui hi foren i hi seran ja sempre. Que als altres que també hi érem ens calen encara qui sap les proves de la vida i la de la mort que en dicti el darrer i suprem judici.

D'aquella república Catalana del 14 d'Abril en tenim la llavor colgada a la tomba de Macià. La de l'Estat Català del 6 d'octubre, en les tombes dels patriotes Manuel G. Alba, Jaume Compte i tots els qui veieren encendre's en aquella nit l'alba de la seva immortalitat.

Per això avui, puc acudir, devot, a retre el meu homenatge a Manuel G. Alba, amic de l'ànima, en aquest llibre que ningú no ha de rebre amb més fervor que els mestres de Catalunya. A ella que, fidels de la nostra tradició, en són la veu que va fixant-ne la història, els cal la gesta de Manuel G. Alba. Només així podran fer arribar la nostra història a nosaltres que, anelles vivents com en som, hem de relligar-la als nous fets que espera Catalunya. I la sembra del mestre, aquesta vegada sí que trobarà el terreny adobat, que els infants la sentiran caure en el solc profund que en ells, sensibles com són, degué obrir l'esglai d'aquella nit inoblidable.

No havia revingut encara de la gelor que em produí la sinistra nova de la mort de Jaume Compte, que la mateixa veu em donava, també per telèfon, la de la mort de Manuel G. Alba. Tota la mar d'amargor que evocà al meu esperit, ni tots els records d'ell i de la seva esposa, catalaníssima i exemplar craitura, i dels seus fill, tendres i encantadors infants, foren prou per a ofegar als meus llavis unes paraules d'una mena d'amarg i tràgic assentiment que encara hi cremen ara: "Havia de morir així".

Jo, que l'havia conegut en els moments de màxima exaltació patriòtica; jo, que no l'havia trobat a mancar mai en cap de les conspiracions fallides; jo, que l'havia sentit espiritualment al meu devora, a les hores d'exili; jo, que l'havia vist afrontar sempre el màxim perill; jo, que coneixia que ni les angoixes familiars econòmiques podien deturar-lo en el seu anhel de patriota lliure que com un ardor que el devorava i se l'enduia, no en podia sentir d'altres de paraules per fatals i doloroses que fóssim era la seva vida, amb tots els records que sentia arremolinar-se dintre de la meva ànima en revolta, que me les dictava, com una conseqüència també fatal no de cap destí orb, sinó de la seva voluntat de sempre.

En un combat de Catalunya i per Catalunya l'Alba no podia mancar a la primera línia de foc que havia de costar-li la vida... I volcu res més ple de sentit que tant ell com l'enyorat Compte anessin a morir en aquella Casa-Baluard del més ardent catalanisme [al CADCI], el mateix, o tràgic atzar! On, anys enrere, Francesc Macià havia proclamat ja l'Estat Català [18 de juliol de 1922]? Per a l'ardència de la seva joventut no hi havia brida prou forta que ell no hagués trencat, darrera aquella set de batres per la llibertat que no el deixava viure. I no per feblesa de consciència, ni per desarrelament de res, sinó per la vehemència amb què sempre sentí ell l'impuls del deure. Que pare i espòs d'una tendresa admirable, l'obsessió que l'assaltà, en caure ferit de mort fou el record de la seva esposa i els seus fills. Aquesta és – que qui no hagi d'oblidar-ho, quan en sigui l'hora, no ho obli – tota l'herència que l'Alba llegà als seus, el conhort de saber que barrejà els seus noms amb el de Catalunya que ell, o cruel il·lusió!, degué creure ja lliure.

Que aquella consciència del deure fou la que el menà en tot instat, ho demostren les múltiples activitats de tot ordre que sempre dedicà al servei de Catalunya. Si, a l'hora del combat, fou el primer, també ho fou a l'hora del treball en silenci. Professor de català de la Generalitat, el número u, guanyat també en noblíssima palestra, no sols es cenyí al compliment del seu deure com a professor, sinó que hi aportà sovint el zel d'iniciatives personals, de les més precioses que jo hagués rebut mai al Departament de Cultura i que el feien en hores de pau, com després en les de combat, un dels col·laboradors més fidels i eficients del Govern de Catalunya.

Manuel G. Alba, si en vida ens acompanyàrem sempre com a germans, a l'hora de conspirar com a la de construir, a la de vetllar les armes com a la de vetlla les nostres llibertats tantost naixements, no ens deixem, ara, que en vetllem ja el gran retorn amb la fe de les millors esperances! Que la teva presència tèbia i fidel, avui, conhort del nostre captiveri, ens sigui, a no tardar, viàtic de camí i claror de guiatge!

Penal de Cartagena, 1-XII-1935

Jaume Compte entre Deogràcies Civit (a l'esquerra) i M. G. Alba

UNES PARAULES DE POMPEU FABRA

Quan molts haurien cregut que ja en sabien prou i se n'haurien gloriejat, ell veia clar que encara li mancava d'aprendre moltes coses per a poder dir que sabia bé el català i, modestament, m'ho confessava i em demanava que el guiés en l'aprenentatge de la llengua: poc temps després obtenia el número u en un concurs per a la provisió de vuit places de mestre de català. I, no satisfet encara, continuava estudiant i, sota el meu guiatge, treballava per aconseguir una formació lingüística que li permetés de col·laborar més eficaçment en l'obra de fixació i difusió de la llengua literària. Era un excel·lent deixeble, un bon company de treball, un bon amic: no cal dir com havia d'ésser-me dolorosa la seva pèrdua.

Però hi ha hagut encara, per a fer-me-la sentir més vivament, les circumstàncies de la seva mort: fou l'home que no vacil·là a afrontar la mort davant del que ell creu el compliment d'un deure; i l'Alba l'afrontava serenament valent, ell que mai no havia fet parada d'ésser-ho...

Pompeu Fabra

EL POETA

Oració

Tot sol entremig d'una muntanya immensa,
per dins de la fosca d'un bosc sense fites,
l'esperança em fugia, retut, sense esma.

Havia travessat herbeis i tarteres
a l'aguait, debades, del senyal que marca
el camí fressat que mena a la via ampla :
una clariana que de lluny s'obria ,
la llàntia que brilla dins d'una cabana ,
l'ocellic xisclaire que per damunt passa
i rebent s'enrola vers la contralada,
la deu d'aigua clara que pels còdols canta
la dreuera mostra i la set apaga...

Allavors Déu meu, em dàreu una esposa
reblerta de gràcies, bondat i bellesa :
dreuera segura, ocell, clariana,
llumenet brillant i xaragall cantaire .
Conserveu-me- la, Senyor, fidel companya
en la ruta aspra de la meva vida,
contrast dolcíssim quan sona, trista, l'hora,
guia amorosa que pugi la fillada.

Feu, oh Senyor, que la una mà dins l'altra,
senti tothora el seu caliu la meva,
i que al tornar cada jorn, las de la lluita,
m'esperin, recer amic, els braços d'ella.

Manuel G. Alba (Presó de Madrid gener del 1927)

ELS AUTORS

ADJUNTEM ARA UNA PETITA BIOGRAFIA DE CADASCUN DELS AUTORS QUE VAN FER POSSIBLE AQUEST OPUSCLE.

AYMAMÍ i Baudina, Lluís (Notes Biogràfiques) (Barcelona, 1899-) Periodista. En la seva joventut s'especialitzà en la premsa esportiva i col·laborà a "La Publicitat" i "La Humanitat". A l'exili del 1939, s'establí a Mèxic, on fou nomenat President de la Unió de Periodistes Catalans, col·laborà a diverses publicacions de l'exili. És autor de *Amb els braços oberts. Reportatge de l'Estatut* (1932), *Macià. Trenta anys de Política catalanista* (1933) i *El sis d'octubre tal com jo l'he vist* (1935).

SALES i Vallès, Joan (El Ciutadà) (Barcelona, 1912-1983) Escriptor i Editor. Llicenciat en dret. Ingressà el 1936 a l'Escola de Guerra de la Generalitat, el 1939 abans de l'exili obtingué el grau de comandant. S'exilià a França i després a Mèxic, allí va ésser un dels fundadors dels "Quaderns de l'Exili" (1943-1947). L'any 1948, retornà a Barcelona el 1952 publicà un llibre de poemes "Viatge d'un moribund". Fou l'editor del "Club dels Novel·listes". La seva obra més important és "Incerta Glòria" (1956). Fou traductor i editor de F. Dostoievski, N. Kazantzakis i A. Maurois.

MIRAVILLES i Navarra, Jaume (L'Heròi) (Figueres, 1906- Barcelona, 1988) Polític i escriptor. Militant separatista a Estat Català, el 1930 ingressà al BOC (Bloc Obrer i Camperol). Es vinculà al moviment surrealista. Col·laborà a "L'Hora" i "L'opinió". L'any 1934 ingressà a l'ERC. L'any 1936 fou representant d'ERC en el Comitè de Milícies Antifeixistes (CMA) alhora que cap del Comissionat de Propaganda del Govern de la Generalitat. Durant l'Exili, s'establí a França, Mèxic i els EUA. Tornà a Catalunya el 1962. Ha escrit llibres de memòries *Gent que he conegut* (1980), *Crítica del 6 d'octubre* (1935).

XIRAU i Palau, Joaquim (L'Home) (Figueres, 1895- Mèxic, 1946) Filòsof i Pedagog, amplià els estudis a Suïssa, Bèlgica i França. Republicà d'ideologia socialista, fou un dels fundadors de la Unió Socialista de Catalunya (USC). Redactor de Justícia Social. Professor a la Universitat Autònoma (1933-39). També fou regidor a l'Ajuntament de Barcelona (1931). Els seus treballs es centraren a l'entorn de la jerarquia dels valors de l'home i del concepte de la llibertat.

GASSOL i Rovira, Ventura (El Patriota) (la Selva del Camp 1893-Tarragona 1980) Polític i escriptor. D'ideologia independentista, fou un destacat dirigent d'Estat Català i íntim col·laborador de F. Macià. Exiliat durant la dictadura de Primo de Rivera participà en els fets de Prats de Molló (1926). Col·laborà en la fundació d'ERC i fou elegit diputat a Corts (1931). Fou molt important la tasca que dugué a terme com a Conseller de Cultura del Govern Català, en el període (1931-34). Empresonat arran dels fets d'octubre del 1934, el febrer del 1936 retorna a la Conselleria de Cultura, durant la revolució intenta de protegir al màxim el patrimoni cultural i persones perseguides per la seva ideologia dretana. Enfrontat amb la FAI, l'octubre del 1936 s'exilia a França. Retorna a Catalunya el 1977. Escrigué poesia i narracions també féu traduccions, en el camp de la poesia destaquen les seves: *Les tombes flamejants* (1923) model de poesia patriòtica.

FABRA i Poch, Pompeu (Unes paraules de Pompeu Fabra) (Gràcia, Barcelona 1868-Prada de Conflent 1948). Gramàtic i lexicògraf. Enginyer industrial, fou catedràtic de química a Bilbao (1902-11). Amb una formació lingüística autodidacta, impulsà la campanya de reforma ortogràfica de *L'Avenç* (1890-91), que el dugué a postular la necessitat de la normalització de la llengua catalana. Fou un dels impulsors del 1er Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906). Prat de la Riba el cridà a Barcelona, per tal que impartís classes de llengua catalana (1911). Nomenat membre de L'Institut d'Estudis Catalans, treballà en la creació de les *Normes ortogràfiques* (1913), que sistematitzaren les bases de la normalització del català. Publicà nombroses obres sobre gramàtica i lingüística, entre les quals destaquen: *Gramàtica catalana* (1918) i el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932). Tingué una notable activitat política, com a president de l'organització patriòtica *Palestra*. Expulsat de la docència durant la dictadura de Primo de Rivera, fou catedràtic de la Universitat de Barcelona (1932) assolí un gran prestigi popular, a conseqüència dels fets del sis d'octubre (1934) fou empresonat. S'exilià el 1939.